

Segles XII-XIV. El nucli gòtic

El Saló de Contractacions

L'edifici original de la Llotja s'ajusta a les característiques pròpies de l'arquitectura gòtica catalana: la simplicitat estructural, la disminució dels suports interiors i la unificació de l'espai. Altres edificacions civils bastides a Barcelona en el mateix període (segles XII-XIV), com les Drassanes, el Saló de Cent o el Saló del Tinell tenen una estructura similar.

La façana principal de l'edifici, la dels Encants, que dona a l'actual carrer del Consolat de Mar, tenia tres finestres coronelles –finestres dividides per una o més columnetes– a la part baixa i tres rosasses a la part alta; els mateixos elements que tenia la façana oposada, la de la banda de mar. Els murs de les façanes menors, que donaven a l'actual pla del Palau i a l'antic pati dels Tarongers, eren, i encara són, extraordinàriament gruixuts, per suportar l'empenta de les arcades del Saló de Contractacions.

L'estança més important de la Llotja era el Saló de Contractacions, un espai de grans dimensions dividit en tres naus cobertes amb un forjat de bigues de fusta policromada. Quatre columnes amb motllures sostenen els arcs. La policromia del sostre es va conservar fins al segle XVIII, quan es va repintar. L'única resta que s'ha pogut localitzar del treball original mostra un disseny delicat i una gran riquesa cromàtica. El paviment era de pedra de Montjuïc. La dimensió de la sala, els colors vius del sostre i les esveltes columnes que subjecten els arcs de mig punt configuraven un conjunt impressionant als ulls de qualsevol mercader que arribés a Barcelona de terres llunyanes.

El Saló de Contractacions de la Casa Llotja de Mar és un únic espai de grans dimensions dividit en tres àmplies naus, cobertes amb un forjat de bigues de fusta policromada i definides per dues sèries de tres arcades semicirculars. Quatre esveltes columnes amb motllures sostenen els sis arcs del Saló.

El saló estava decorat amb retaules, relleus, pintures i vidrieries. Les parets també estaven sovint guarnides amb tapisseries d'importació i teixits luxosos, mentre que part del terra era cobert de catifes. El mestre vidrier Gil Fontanet va ser l'autor dels vitralls, que van desaparèixer al segle XVIII. Aquests elements decoratius ennoblien encara més el gran palau de la mercaderia.

El fet de tenir un rellotge interior, que a més tocava les hores en sintonia amb el rellotge de la catedral, va contribuir a cobrir d'elogis l'edifici i, de retruc, a enaltir el poder social i econòmic dels mercaders. La documentació més antiga del segle XV esmenta l'existència del rellotge, però no es pot precisar en quina data el van adquirir els cònsols.

El Saló de Cònsols

El Saló de Cònsols és un dels espais de què constava l'edifici original de la Llotja de Barcelona, bastit a principis del segle XIV. Se situava al primer pis, damunt del Saló de Contractacions. La seva planta és similar, però l'alçada és menor. S'utilitzava bàsicament com a golfes o magatzem.

L'escala que comunicava el Saló de Cònsols amb el de Contractacions estava emplaçada originàriament al mig de la sala, cosa que impedia de disposar de l'espai sencer. L'any 1477, els cònsols van emprendre un conjunt de reformes de l'edifici, una de les quals va ser l'enderroc de l'escala i el seu trasllat a un extrem del Saló de Contractacions.

Detall del sostre enteixinat de fusta del Saló de Contractacions.

Segles XV

El pati dels Tarongers

El jardí o pati dels Tarongers es va crear en un terreny que ja estava delimitat l'any 1399, quan el rei Pere III va autoritzar l'edificació de la Llotja, entre el Saló de Contractacions i l'antiga capella dels Montcada, a la part posterior de l'edifici.

Aquell mateix any, Pere Talavera, mestre de cases, va fer el portal que comunicava el pati amb el carrer dels Encants –avui del Consolat de Mar–. En aquest espai de recolliment hi havia un cancell que els cònsols i el Consell de la Mercaderia utilitzaven per fer-hi reunions i on tenien l'escrivania.

L'any 1401, el terreny es va tancar amb un mur, i l'any següent, el Consell de Cent de Barcelona va acordar construir una font de planta poligonal al centre del jardí. La font estava guarnida per imatges d'àngels i animals, i per una figura de sant Miquel al capdamunt. El terra del pati es va pavimentar el 1429 i, més tard, el 1471, la figura del sant de la font del pati va ser substituïda per un vaixell de coure daurat i pintat, per on rajava l'aigua.

El pati dels Tarongers era l'espai on es feien les principals celebracions del Consolat de Mar de Barcelona i del Consell de Cent de la ciutat.

Restitució hipotètica de la Casa Llotja de Mar al segle XVI, amb el nucli gòtic, format pels salons de Contractacions i de Cònsols, la nau col·lateral, el pati dels Tarongers i altres dependències.

La nau col·lateral

Tot just acabat de bastir el nucli gòtic principal de la Llotja, a principis del segle XV, les activitats del Consolat de Mar van fer palès que calia ampliar la seva seu. Ben aviat es va iniciar la construcció de la nau col·lateral, adossada al Saló de Contractacions per la banda de mar. Primer, l'any 1414, es va aixecar un pòrtic obert d'una sola planta que constava de cinc trams amb sostre pla de bigues de fusta units per quatre arcs diafragmàtics, la funció dels quals era alleujar el pes sobre els murs laterals per poder fer naus més llargues. Aquests arcs eren de perfil semicircular i estaven sostinguts sobre mitges columnes estriades.

Entre els anys 1421 i 1423, el pòrtic es va tancar amb una coberta de pedra i fusta, es va obrir una porta que comunicava amb el pati dels Tarongers i s'hi van col·locar reixes per evitar el robatori de les mercaderies que s'hi guardaven. Aleshores el pòrtic es coneixia amb el nom de Casa Nova o Botiga Nova de la Llotja.

Més endavant, entre els anys 1441 i 1444, aquest espai va funcionar com a mercat setmanal de teixits i es va passar a anomenar Duana de la Llotja o dels Draps. Passats aquests quatre anys, el mercat es va traslladar al nou edifici de la Duana o Hala dels Draps, construït molt a prop de la Llotja.

Tot i l'eixamplament de l'edifici i la construcció de l'Hala dels Draps, persistien les necessitats d'espai. Entre els anys 1456 i 1459, es va afegir un pis al pòrtic de la nau col·lateral, que es comunicava amb el Saló de Cònsols per una escala enganxada al mur del pati. Amb aquest afegitó, els cònsols, a més de disposar de més lloc, volien possiblement dotar tot l'edifici d'una unitat estètica, ja que, fins aquell moment, el pòrtic adossat, de menor alçada que el nucli gòtic i amb una teulada independent, desentonava amb el conjunt.

Embarcament de Felip V al port de Barcelona i l'esquadra que l'havia de traslladar a Itàlia el 4 d'abril de 1702 fondejada a mar obert, a causa del poc calat de les aigües del port. En primer terme, a la dreta del gravat, un fragment de la façana de la nau col·lateral que donava a l'actual pla del Palau. Les finestres del pis de la nau col·lateral eren un mirador privilegiat de la façana marítima de la ciutat (Philippus Pallota, dibuix / Jan Baptist Berterham, gravat, 1704) (AHCB).

La capella i la torrassa defensiva

Al pati dels Tarongers hi havia una capella i una torrassa defensiva, que es va aixecar per protegir l'edifici. Al segle XV, aquesta estructura es va reconvertir en residència dels verguers o porters de la Llotja.

Vista de Barcelona des del mar d'Anton Van den Wyngaerde (1563), una de les principals fonts iconogràfiques per conèixer l'aspecte exterior i la ubicació urbanística de la Llotja gòtica i renaixentista. En el dibuix de la Llotja destaquen tres cossos arquitectònics: a la dreta el cos format pel primer nucli gòtic dels salons de Contractacions i de Cònsols i la nau col·lateral; en el centre, amb una alçada menor, el cos construït en el segle XVI; i a l'esquerra la torrassa de ponent.

Segles XVI

El pòrtic renaixentista i l'ampliació de la casa dels porters

A l'inici del segle XVI, els mercaders barcelonins disposaven d'una llotja majestuosa, que cobria les seves necessitats d'espai i els aportava reconeixement social. Malgrat això, volien engrandir encara més el seu prestigi i, d'acord amb aquest desig, van continuar ampliant i embellint el seu establiment més representatiu.

L'any 1526, el Consell dels Vint, l'organisme encarregat de gestionar l'edifici, va decidir ampliar la casa dels verguers i construir una galeria porticada que donés continuïtat a la nau col·lateral pel pati de la Llotja.

Primer es van fer les reformes de les estances dels verguers, que eren les més urgents. No va ser fins l'any 1548 que es va dur a terme el projecte de la galeria ornamental, ara molt més ambiciós, ja que els cònsols decidiren aixecar un pòrtic de diversos nivells.

Les obres van avançar amb celeritat, però l'estiu de l'any 1552 es van quedar sense recursos i van haver d'aturar-les. Es van reprendre el 1559, però les dificultats econòmiques persistien i, per primera vegada, va caldre sol·licitar un crèdit per continuar-les.

El 5 d'agost del 1563, els cònsols van ocupar per primer cop els nous espais. Tanmateix, durant uns quants anys s'hi va continuar treballant, ja que encara restava per completar la teulada i algunes sales s'havien d'acabar d'enrajolar i de pintar.

Vista de Barcelona des del mar d'Anton Van den Wyngaerde (1563), una de les principals fonts iconogràfiques per conèixer l'aspecte exterior i la ubicació urbanística de la Llotja gòtica i renaixentista. En el dibuix de la Llotja destaquen tres cossos arquitectònics: a la dreta el cos format pel primer nucli gòtic dels salons de Contractacions i de Cònsols i la nau col·lateral; en el centre, amb una alçada menor, el cos construït en el segle XVI; i a l'esquerra la torrasa de ponent.

Segles XVII

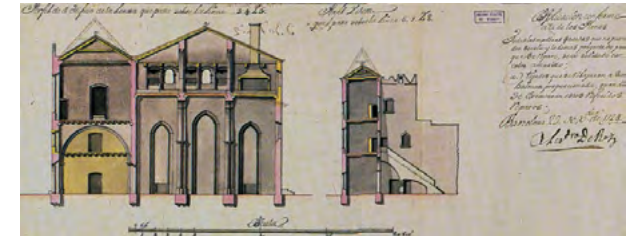
La capella

L'almirall Pere de Montcada, pertanyent a la nissaga propietària de l'indret on es va bastir la Llotja, va indicar en el seu testament, l'any 1358, algunes condicions relatives a l'edifici. Va establir la construcció d'una capella i d'una casa per a habitatge de tres sacerdots. També va dotar unes rendes amb les quals cada any s'havia de celebrar una missa per a la seva ànima i comprar robes per vestir cent pobres, especialment mariners en servei.

La capella va ser una de les dependències de la Llotja que va tenir una història més agitada. Va estar sempre subordinada a altres espais de l'edifici, entre d'altres motius perquè era vista pels mercaders com una imposició externa.

La primera pedra es va posar l'any 1362, però la construcció es va interrompre ben aviat. Les obres es van reiniciar el 1452, al costat de mar del pati dels Tarongers. Sis anys més tard es van enllestir les cases dels capellans, que els clergues van utilitzar durant quatre dècades. Després van ser cedides als porters de la Llotja, els verguers, a canvi d'una pensió.

L'ampliació renaixentista de la Llotja va comportar, l'any 1564, l'enderrocament de la capella. El rector va sol·licitar diversos cops al llarg dels anys que la tornessin a bastir, però les seves demandes no van ser ateses, principalment per la manca de recursos del Consolat de Mar. El 1574, el bisbe de Barcelona va insistir-hi. Aquest cop es va aprovar la petició, però a causa de la complicada situació econòmica dels cònsols, la construcció no va començar fins el 1587. Les obres es van desenvolupar a un ritme molt lent i amb interrupcions constants. La capella es va beneir finalment l'any 1608.

Segles XVIII-XIX. Llotja neoclàssica. El nou projecte arquitectònic

Autoria i finançament

L'any 1764, la Junta de Comerç de Barcelona va encarregar un estudi complet de la Llotja amb l'objectiu de dur-hi a terme una reforma integral. En aquest encàrrec hi van treballar dos arquitectes, Joan Soler i Faneca i Esteve Bosch i Pardines. La remodelació es va iniciar l'any 1772, però un any més tard el projecte original va ser substituït pel del francès Pere Branlij, que va ser rebutjat també vuit mesos més tard, atenent les indicacions de l'intendent, José Felipe Castaños. Aquest va tenir un paper destacat en la restauració. Va donar sempre el vistiplau als plànols i va intervenir en la compra de marbres, ferros i quadres a Roma, Gènova i Marsella.

Joan Soler i Faneca va tornar a la direcció i va enderrocant l'obra iniciada per Branlij. La Junta de Comerç va acceptar el projecte de Soler i Faneca precisament perquè conservava el nucli de l'antiga Llotja medieval. L'arquitecte desitjava desterrar «el gotismo, cruel enemigo de la verdadera arquitectura griega y romana», però preservar l'edifici gòtic original comportava un estalvi considerable.

La remodelació de la Llotja va topa amb diversos esculls. L'Ajuntament de Barcelona i l'exèrcit disputaven a la Junta de Comerç la propietat dels terrenys del pla del Palau on estava previst bastir el pòrtic. La guerra amb Anglaterra també va paralitzar ocasionalment les obres.

Joan Soler i Faneca va morir el 1794 i la Junta de Comerç va nomenar codirectors de les obres Tomàs Soler i Ferrer, fill del finat, i Joan Fàbregas. Aquest va morir dos anys més tard i Tomàs Soler i Ferrer es va fer càrrec en solitari de la construcció del pòrtic i de la reparació dels pilars del Saló de Contractacions.

Retrat anònim de Joan Soler i Faneca (1731-1794), l'arquitecte que va dirigir la remodelació neoclàssica de la Casa Llotja de Mar (ETSAB).

Vista d'una part del port de Barcelona presa des de la Barceloneta. «Aquesta vista representa l'entrada del port i una part de la ciutat, el moll o passeig conegut pel nom de baluard de Mar, el bell edifici de la Llotja o borsa, el portal de Mar, i a la llunyania, al'esquerra, Montjuïc, que per tots costats té un aspecte imponent.» La Casa Llotja de Mar apareix al centre del dibuix, darrere de la muralla de mar. Jacques Moulinier (entre 1802 i 1803). Dibuix preparatori per a la publicació d'Alexandre Laborde Voyage pittoresque de l'Espagne (AHCB).

Les obres de remodelació neoclàssica de la Llotja van acabar l'any 1802. Barcelona disposava novament d'un edifici solemne al servei del món econòmic i mercantil. Tan sols restava culminar la decoració de l'edifici, que es va enllestir durant l'estiu i la tardor d'aquell mateix any amb motiu de la visita reial de Carles IV i la seva esposa Maria Lluïsa de Parma.

L'any 1775, el viatger i erudit anglès Henry Swinburne destacava la Llotja com un dels principals edificis de la ciutat, juntament amb la catedral, l'església de Santa Maria del Mar i el Palau de la Generalitat.

L'edifici neoclàssic

El pòrtic i les façanes

Des de la reforma neoclàssica, la Llotja ha mantingut pràcticament idèntic el seu aspecte: un edifici quadrangular, aixecat a quatre vents i delimitat pel pla del Palau, la plaça d'Antoni López, el passeig d'Isabel II i el carrer dels Encants, avui del Consolat de Mar.

Formada per planta baixa i dos pisos, la construcció és rigorosament simètrica i té unes proporcions exquisides. Però darrere d'aquesta harmonia hi va haver un considerable esforç de l'arquitecte Joan Soler i Faneca per camuflar les construccions precedents.

En el segle XVIII, la façana principal era la del pla del Palau, i la segona en importància, la dels Encants. Aquest carrer era més ample i concorregut que en l'actualitat. La

En el timpà del frontó de la façana de la Llotja del pla del Palau destaca un gran rellotge entre els carreus de pedra de Montjuïc de la façana. Entre 1802 i 1878, en el timpà hi havia els relleus de guix amb els retrats de Carles IV i Maria Lluïsa de Parma i la llegenda «Carolo IV et Alaysia regnantibus anno MDCCCII».

banda marítima, on avui hi ha l'espaiós passeig d'Isabel II, donava a la muralla de mar de la ciutat, de la qual estava separada tan sols per un carreró estret.

El pòrtic es va construir com un cos avançat de l'edifici presidit per deu columnes dòriques. Cinc voltes, tres d'el·líptiques al centre i dues de circulars als extrems, suporten des d'aleshores la terrassa del primer pis. Les cinc arcades disposen de frontons, triangulars les dels extrems i la central, i curvilinis les altres dues. Les obertures es van tancar amb reixes i portes, i es va obtenir un cos tancat. Això va fer que quedessin amagades les cúpules el·líptiques i va ocultar el sofisticat treball d'estereotomia de la pedra.

De la terrassa arrenquen sis columnes jòniques que sostenen un solemne frontó triangular, on, entre 1802 i 1878, hi va haver els relleus de guix amb els retrats de Carles IV i Maria Lluïsa de Parma.

La façana de la muralla de mar lluïa en el timpà del frontó un escut en guix de la Junta de Comerç.

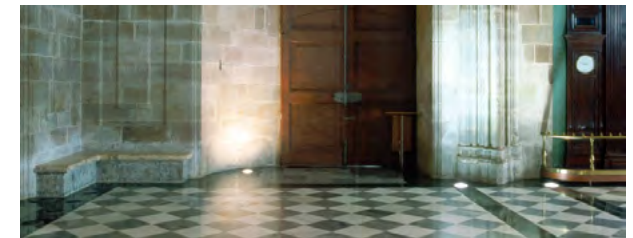
El Saló de Contractacions

El Saló de Contractacions, que formava part de l'edifici gòtic original de la Llotja, va haver de ser remodelat perquè s'integrés harmoniosament en la simetria exterior de l'edifici neoclàssic.

Les finestres gòtiques de la façana del pòrtic i de la que comunica el saló amb el pati i l'escala d'honor van ser substituïdes per noves obertures. A finals del segle

Enderrocament de la muralla de mar. Dibuix de Lluís Rigalt (1878). Darrera la muralla de mar es distingeix el convent de Sant Sebastià i al darrere la façana de la Casa Llotja de Mar (RACBASJ).

L'adaptació de les obertures del Saló de Contractacions estava condicionada a la simetria exterior de l'edifici, per mantenir la sensació d'una posició més centrada de les portes del Saló de Contractacions, Joan Soler i Faneca va dur a terme un treball molt interessant d'estereotomia de la pedra.

XVIII, l'arquitecte Joan Soler i Faneca va dur a terme un enginyós treball per fer que les portes quadressin amb les voltes regulars i simètriques del pòrtic. Va aplicar el mateix criteri a la paret del saló que dóna al pati, però en aquesta ocasió la solució va ser molt forçada, sobretot en la crugia –l'espai comprès entre dos murs de càrrega– corresponent a la zona sota l'escala d'honor, per fer coincidir la porta amb l'eix central del pati.

Un altre element característic que presenta des d'aquella època el Saló de Contractacions és la balconada perimetral a l'alçada del primer pis, que dóna accés a les balconeres de la façana dels Encants (avui carrer de Consolat de Mar) i a la terrassa que hi ha damunt del pòrtic.

Els quatre murs de pedra que tanquen el Saló de Contractacions també es van modificar amb la remodelació neoclàssica de la Llotja. Soler i Faneca va aprofitar tres dels murs, que va revestir d'obra nova, va aixecar de nou el dels Encants, que estava molt malmès, i va restaurar una de les crugies, la més propera al mur dels Encants. Aquest, que era la façana principal de la Llotja gòtica, ja s'havia esfondrat l'any 1708 i es va haver de reparar, tot fa pensar que molt superficialment, ja que al final del segle XVIII continuava bastant deteriorat i no es va poder aprofitar per al nou edifici.

Els murs de tancament del Saló de Contractacions eren –i encara són– força gruixuts, a fi d'absorbir l'empenta procedent de les arcades, fet que va donar lloc a la dita popular «tens la cara més gruixuda que les parets de la Llotja».

Per al paviment, es va fer un escacat de marbre blanc de Carrara i negre de Gènova. De fet, l'ús del marbre va ser constant en la remodelació neoclàssica de la Llotja.

Gran rellotge que presideix el Saló de Contractacions, regal que el banquer Evarist Arnús va fer al Col·legi de Corredors Reials de Comerç l'any 1884.

El pati i l'escala d'honor

El conjunt format pel pati i l'escala d'honor és, des de la reforma neoclàssica, la part més esplendorosa de la Llotja. El director de la restauració de l'edifici, Joan Soler i Faneca, va haver de reduir la superfície del jardí per ubicar-hi l'escala. En va resultar un recinte quadrat, de divuit metres de llargada. A cada paret hi va fer tres obertures; la central la va emmarcar amb columnes dòriques que sostenien els balcons de la planta noble.

A les quatre cantonades del pati hi va posar sengles fornícules –buit que es deixa en una paret per col·locar-hi una estàtua– d'ordre jònic amb escultures que encarnen Europa, Àsia, Àfrica i Amèrica. Cal destacar l'obertura de l'ala situada just davant de l'escala d'honor, amb la font de Neptú presidint majestuosament el pati.

De l'ala dels Encants, que actualment dóna al carrer Consolat de Mar, cal destacar les sobrellindes de dues portes, la que dóna accés al Saló de Contractacions i la que duia a la capella, avui desapareguda. A la sobrellinda de la primera d'aquestes portes s'hi va col·locar un escut de la Junta de Comerç fet per l'escultor Jeroni Mauri a partir d'un dibuix de Pasqual Pere Moles.

De la capella tan sols en resta l'arc de mig punt que ha quedat actualment a la planta noble, a l'actual Saló del Ple. A la sobrellinda de la porta de la capella es conserva un escut guarnit amb garlandes que dibuixen les lletres M i A, en referència al nom de la Mare de Déu, obra de Salvador Gurri.

L'escala d'honor de marbre que uneix el pati amb la planta noble ja va ser qualificada de magnífica i sumptuosa l'any 1802 pel baró de Maldà. L'arrencada de l'escala es va construir en un sol tram i es van escollir per presidir-la dues estàtues de Salvador

La font, amb Neptú, de Nicolau Traver, i Les nereides, d'Antoni Solà, presideix el pati de la Llotja.

L'escala d'honor està presidida per dues escultures de Salvador Gurri que representen el comerç i la indústria.

Gurri que representen el comerç i la indústria. Després, l'escala es bifurca a dreta i esquerra fins a arribar a la galeria que dona accés a les sales del primer pis, on hi ha tres balconeres més que donen al pati. Les sis finestres es van guarnir amb sobrellindes amb relleus profusament treballats, obra també de Gurri. Per als tancaments del balcons centrals es van triar dos relleus amb l'escut de la Junta de Comerç; el de la banda dreta simbolitza la ciència, i el de l'esquerra, la indústria. Els relleus de la galeria representen l'agricultura, a la dreta, i el comerç marítim, a l'esquerra.

El Saló Daurat

El Saló Daurat, que va ser bastit durant la reforma neoclàssica, és l'espai més majestuós de la planta noble de la Llotja. Forma part de l'antiga nau col·lateral, fa dos pisos d'alçada i està adossat al Saló de Contractacions.

El Saló Daurat es va construir amb deu obertures a peu de planta: les tres balconeres de la façana del passeig d'Isabel II, les tres portes que donen al corredor que circumda el Saló de Contractacions a l'alçada del primer pis, i les quatre portes de les parets anterior i posterior del saló, dues de les quals són cegues. De les que no ho són, una dona accés al Saló Lucrècia, i l'altre, a l'avantsala, també anomenada Saló dels Vaixells. Per mantenir alhora la simetria exterior de l'edifici i la del Saló Daurat, l'arquitecte Joan Soler i Faneca, responsable principal d'aquesta restauració, va obrir a l'alçada del segon pis deu finestres balconeres, set de les quals són cegues –les tres adossades al mur interior i les quatre que corresponen a les testeres del saló. Les altres tres finestres donen al passeig d'Isabel II.

El Saló Daurat és l'espai més majestuós de la planta noble de la Llotja.

Arquitectura

El Saló Daurat ha estat reddecorat en diverses ocasions, però encara conserva l'esplendor que posseïa quan va ser aixecat, a finals del segle XVIII. Es va escollir el color daurat per tots els elements decoratius de l'estança: els marcs i les motllures de totes les obertures, els frontons de les portes, els balustres de les finestres balconeres i la mènsula que sosté el lleó amb l'escut de la Reial Junta Particular de Comerç de Barcelona.

Les parets es van cobrir amb una tapisseria vermella on hi ha estampat repetidament l'escut de la Junta, ara de la Cambra de Comerç, i la figura de Mercuri assegut damunt d'un fardell. En els quatre angles del saló, damunt de pedestals cilíndrics, actualment hi ha sengles escultures de marbre blanc de Damià Campeny: *Himeneu*, *La Fe conjugal*, *Diana caçadora* i *Paris*.

El Saló Lucrècia

El Saló Lucrècia, situat a la primera planta de la Llotja, entre el Saló Daurat i la terrassa, era durant els segles XVIII i XIX el saló de sessions de la Reial Junta Particular de Comerç de Barcelona. Rep el nom de Lucrècia perquè l'obra homònima de Damià Campeny presidia l'estança, juntament amb les quatre escultures al·legòriques al matrimoni que actualment es troben al Saló Daurat.

El sostre del Saló Lucrècia, igual que altres cambres de la planta noble com el Saló del Consolat, i els despatxos de la presidència i la direcció de la Cambra de Comerç, va ser decorat amb pintures murals al·legòriques a la Junta de Comerç, l'activitat mercantil i la monarquia que encara es poden contemplar.

Mènsula historiada de fusta daurada del Saló Daurat que sosté un lleó amb l'escut de la Junta de Comerç.

Vista del Saló Lucrècia

Arquitectura

Un altre element decoratiu força emblemàtic és el dosser que hi ha a la paret frontal del saló, dissenyat per Tomàs Soler i Ferrer l'any 1835. La part superior es va decorar amb fusta tallada i daurada amb pa d'or fi. La part inferior és de marbre, amb garlandes també de fusta tallada i daurada. Al centre del dosser hi ha un retrat del rei Alfons XIII, obra de Joan Brull i Vinyoles, i a ambdós costats, gerros de marbre de Damià Campeny dedicats a Bacus i Hèrcules. Per a les parets del Saló Lucrècia es va escollir la mateixa tapisseria vermella que per al Saló Daurat.

El Saló dels Cònsols

A finals del segle XVIII, el Saló de Cònsols, ja existent en l'edifici original de la Llotja i situat a la segona planta, es va compartimentar per donar cabuda a les aules de les diverses escoles que va crear la Junta de Comerç. Això va fer que els elements gòtics, els arcs de mig punt i les finestres de la paret del saló que donaven al pati dels Tarongers quedéssin amagats entre els nous envans.

S'accedeix al Saló de Cònsols pel Saló dels Lleons, situat damunt de la galeria de la planta noble que dona al pati, i que va rebre aquest nom pels dos grans lleons de guix realitzats per Damià Campeny l'any 1830.

Vista del Saló de Cònsols.

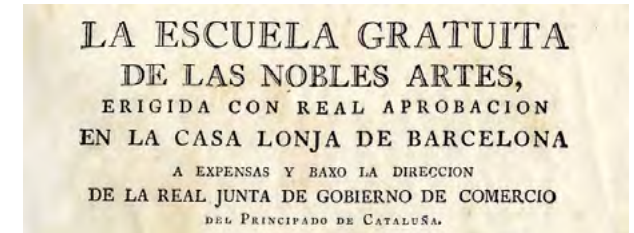
Projecte de decoració

L'Escola de les Nobles Arts

La Reial Junta Particular de Comerç de Barcelona va tenir un paper destacat en la promoció de l'escultura catalana del segle XIX. Els dirigents de la institució creien que el progrés s'havia de basar en una formació eminentment pràctica, d'acord amb les noves necessitats vinculades al desenvolupament industrial del país i, amb aquesta idea, van crear l'any 1775 l'Escola Gratuïta de Disseny, que tres anys més tard adoptaria el nom d'Escola de Nobles Arts.

La Junta de Comerç va desenvolupar un ampli programa educatiu que tindria una incidència significativa en l'àmbit artístic. Va protegir un grup d'artistes joves que es van adherir al neoclassicisme, el moviment artístic que en aquell moment s'extenia per Europa. Artistes de renom com Damià Campeny i Antoni Solà, entre d'altres, van estudiar a Roma, el principal centre de formació de l'època, com a pensionats de la institució.

La rehabilitació de la Llotja es va fer en aquest període, i la Junta es va valdre dels professors i alumnes que estudiaven a l'Escola de Nobles Arts per decorar i embellir el nou edifici. El primer director de l'escola, Pasqual Pere Moles, i el primer tinent director, Pere Pau Muntanya, que el va succeir en la direcció el 1797, van ser els responsables dels projectes de decoració. La implicació d'ambdós artistes va ser total i no van poder dedicar-se -fora del seu treball per a la Llotja- a les arts en les que s'havien format, el gravat i la pintura, respectivament.

La Junta de Comerç de Barcelona, amb la creació de l'Escola Gratuïta de Disseny, després Escola de Nobles Arts, va contribuir a protegir un grup d'artistes joves, els quals van assumir ràpidament les noves tendències artístiques que sorgien arreu d'Europa. Actas de la Escuela Gratuita de las Nobles Artes. Barcelona, 1803 (AHCCB).

Primera fase 1787-1788

La decoració de la Llotja es va dur a terme en tres fases: la primera, els anys 1787 i 1788; la segona, entre 1795 i 1797; i la darrera, la més intensa de les tres, l'any 1802.

Durant els dos primers períodes es van realitzar tasques complementàries a les obres de remodelació arquitectònica de l'edifici, actuacions que van tenir un component més artesà que artístic. Salvador Gurri va ser un dels artistes de més renom que va participar en la primera fase.

Segona fase 1795-1797

La segona fase del projecte ornamental neoclàssic de la Llotja correspon al període 1795-1797. Dels treballs d'aquests anys cal destacar per sobre de tot la nova decoració del sostre enteixinat de fusta del Saló de Contractacions i els treballs escultòrics en portes i finestres. El director de l'Escola de Nobles Arts Pere Pau Muntanya va dirigir personalment ambdós treballs.

La policromia gòtica del sostre del Saló de Contractacions es trobava en un estat lamentable a les acaballes del segle XVIII. Les bigues de les crugies més properes a l'antiga nau col·lateral estaven molt brutes, i les corresponents a la façana dels Encants estaven sense pintar, ja que s'havien fet de nou l'any 1708. La comissió d'obres de la Junta dubtava entre pintar la part més nova d'acord amb l'estil de la més antiga o refer tota la policromia, actuació que finalment és la que es va dur a terme. Tota la superfície es va rascar perquè la nova pintura s'hi adherís correctament i com a conseqüència es va perdre la policromia original.

Retaule i crucifix del Saló del Consolat atribuït a Salvador Gurri. El retaule és de fusta daurat amb pa d'or i ornamentat amb motius arquitectònics.

Retaule i crucifix del despatx de la presidència de la Cambra que podria ser obra de Salvador Gurri. El retaule és de fusta daurada amb pa d'or i marbrejat, té forma de temple molt historiat amb quatre columnetes, capitells i frontó curvilini.

Picaporta de bronze d'una de les portes de la Casa Llotja Mar, que representa un cap de lleó coronat amb la torre de Cíbele. De la boca hi penja l'argolla característica dels picaportes.

Els motius decoratius creats en aquesta fase i que es contemplen al sostre del Saló de Contractacions són força variats i es poden dividir en dues temàtiques. A les crugies laterals hi ha representacions de vegetals –blat, girasols, vinyes–, mentre que a la crugia central els motius decoratius són més rics: hi ha medallons amb retrats, lleons alats, corones llorejades, amoretts, etcètera.

Tercera fase 1802

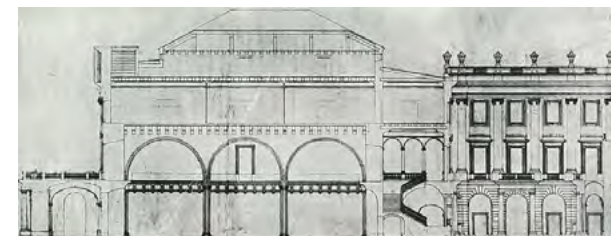
El període més intens de la decoració de la Llotja neoclàssica correspon a l'any 1802. Les presses van ser motivades per la imminent arribada dels reis Carles IV i Maria Lluïsa de Parma a Barcelona per celebrar-hi les dobles noces reials: la del príncep d'Astúries, Ferran, amb Maria Antònia, filla de Ferran IV de Nàpols i neta de Carles III; i la de Francesc de Nàpols, hereu de les Dues Sicílies, amb Maria Isabel, infanta d'Espanya i germana de Ferran. A més, el primer ministre del govern, Manuel Godoy, havia de residir a la Llotja durant les celebracions.

La despesa esmerçada per la Junta de Comerç en embellir l'edifici va ser molt elevada, com ho va ser també la de la ciutat. El projecte dirigit per Pere Pau Muntanya preveia la realització de 74 estàtues i figures distribuïdes de la manera següent: 53 a les façanes exteriors, quatre a les fornícules del pati, tres a la font de Neptú, dues a l'arrencada de l'escala d'honor, quatre a la balustrada interior del pati i, finalment, vuit figures en relleu als timpans dels frontons de l'edifici. Diversos gerros monumentals completaven la decoració.

Les obres del pati i de l'arrencada de l'escala es van encarregar als artistes considerats més rellevants –Salvador Gurri, Manuel Oliver, Francesc Bover, Nicolau Traver i Antoni

Pere Pau Muntanya va dirigir els treballs de la nova decoració del sostre enteixinat de fusta del Saló de Contractacions.

Arquitectura

Solà-; les de la terrassa sobre el pòrtic van ser creades per Ramon Amadeu, i les de les balustrades exteriors són d'artistes menys coneguts com Joan Argemí, Nazari Bosch, Josep Duch, Josep Pasarell i Nicolau Saurí; es desconeix, però, quines peces corresponen a cadascú. Antoni Fabra i Agustí Moreno van ser els encarregats de fer els gerros.

Les escultures del pati, de l'arrencada de l'escala d'honor i de la terrassa eren de marbre. La resta d'obres es van fer de guix. La fragilitat d'aquest material explica el ràpid deteriorament que van patir. De les prop de seixanta escultures que hi havia a l'exterior de l'edifici, l'any 1833 no en quedava cap. Els relleus de Mercuri i Minerva dels timpans del carrer del Consolat de Mar són les úniques peces fetes en guix que es conserven actualment.

El programa decoratiu es va executar amb celeritat. L'activitat era frenètica, tot i que els recursos econòmics eren limitats i hi havia freqüents intromissions de la cort, traves a les que cal sumar la manca de materials, sobretot marbre. Malgrat tot, la feina es va acabar a temps.

«Entrada de SS MM. CS. Carlos IV y Maria Luisa en Barcelona la tarde del once de septiembre de 1802 figurando las dos compañías de migueletes, a cargo del cuerpo de fábricas, siendo sus comandantes D. Juan Rull y Arnabach y D. Joaquin Espalter y Roig, en la comitiva del comercio a caballo: sus comandantes D. Juan Canaleta, D. Joaquin Milá de la Roca, D. Pablo Puget, y D. Nolasco Gironella.» Dibuix i gravat de Bonaventura Planella i Conxello, 1802 (AHCB).

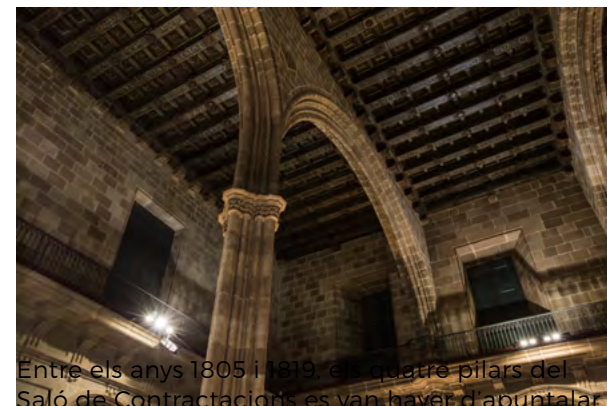
Reformes posteriors

Segle XIX

Reparació dels pilars gòtics

Després d'un llarg procés de rehabilitació, el 1802 s'havia d'estrenar la nova Llotja, però un entrebanc va fer que les obres es prolonguessin gairebé dues dècades més. Els quatre pilars del Saló de Contractacions es van haver d'apuntalar i de restaurar perquè estaven en molt mal estat. Uns anys abans, el 1796, s'hi havien fet reparacions, però van aparèixer noves esquerdes en un dels pilars propers a la volta dels Encants, l'actual carrer del Consolat de Mar. El 1805, el perill d'esfondrament era evident i era imperatiu iniciar la restauració del saló. La Llotja tornava a estar en obres. Semblava que per poc temps, però la realitat va ser força diferent.

La reparació dels pilars privava la Junta de Comerç de l'ús d'un dels espais més emblemàtics de l'edifici; un espai no només emprat pels representants de la burgesia comercial barcelonina, sinó també per la flor i nata de la societat civil del país. Les obres no es van iniciar fins al juny de 1806. Primer es van restaurar els pilars dels Encants, els més malmesos. Les obres es van prolongar fins a l'any 1816, ja que, com a conseqüència de la Guerra del Francès, entre 1808 i 1814 els treballs es van paraitzar. L'any 1818 es va fer la mateixa operació en els altres dos pilars i el 1819 «quedà restaurat y ben sostingut l'edifici».

Entre els anys 1805 i 1819, els quatre pilars del Saló de Contractacions es van haver d'apuntalar i de restaurar per l'amenaça de ruïna que presentaven.

Instal·lació del rellotge i enderrocament de la torre d'observacions

Durant el segle XIX es van dur a terme poques actuacions de manteniment i reparació a la Llotja de Mar. Les que hi va haver van ser puntuals, com la que va tenir lloc l'any 1878, per retirar els relleus de guix del timpà del frontó del pla del Palau (les figures al·legòriques del Temps i la Fama que sostenien els medallons amb els retrats de Carles IV i Maria Lluïsa de Parma), molt malmesos pel pas del temps, i per instal·lar en el seu lloc el rellotge que encara avui presideix la façana.

Aquell mateix any també es va enderrocar la torre d'observacions astronòmiques de l'Escola de Nàutica.

Segles XX-XXI

Comunicacions verticals

En el marc del procés de reformes empreses el 1997 es va construir un nou nucli de comunicacions verticals format per una escala, un muntacàrregues i un espai de pas per a instal·lacions diverses.

L'escala es va construir amb formigó armat i paviment de pedra, mentre que els murs laterals estan estucats amb morter de calç en fred, deixant a la vista els trossos corresponents a l'antiga fàbrica de pedra, així com les restes d'uns pilars i un capitell del segle XV. Aquestes restes es van trobar després de l'enderrocament de les construccions que ocupaven aquest espai. Fins aleshores, estaven amagades en una sala de comptadors.

La Llotja i el passeig d'Isabel II. En el timpà del frontó de la façana del pla del Palau es poden observar els relleus de guix amb els retrats dels reis Carles IV i Maria Lluïsa de Parma i «el tiempo y la Fama sustentando los Retratos de SS MM». Al capdamunt de la Llotja es pot veure la torre d'observacions astronòmiques de l'Escola de Nàutica, que va ser enderrocada l'any 1878. Antoni Roca Sallent, 1842 (AHCB).

A l'alçada de la primera planta de l'escala hi ha una finestra que dóna al Saló de Contractacions i permet apreciar en detall la policromia del sostre de l'estança.

Restauració d'elements patrimonials a la planta noble

Durant les reformes iniciades l'any 1997, es van desmuntar algunes de les intervencions efectuades a l'edifici en els anys anteriors. En fer-ho, es van trobar elements patrimonials que s'han pogut recuperar gràcies a un procés de restauració.

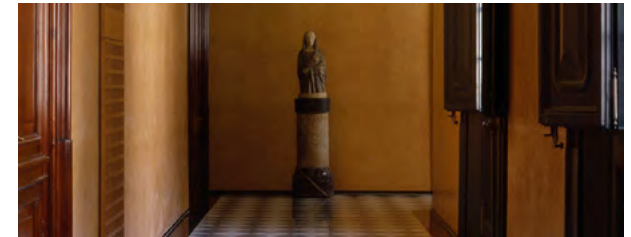
Entre aquests elements recuperats hi ha les motlures de guix originals del sostre de la sala de visites, visibles ara gràcies a la restauració efectuada, en la que es va treure el sostre fals de fusta.

En el despatx annex a la sala de visites, recobert fins al moment de la reforma amb tela al llarg del seu perímetre, va sortir a la llum un fris corregut pintat que representa l'escut de la Junta de Comerç.

Els paviments i la fusteria també es van renovar i restaurar.

El Saló del Ple

El Saló del Ple es va renovar totalment l'any 1997 per donar resposta a les necessitats funcionals de la Cambra de Comerç. Es va crear una nova organització de la sala, en sentit longitudinal i sense amfiteatre, que va permetre augmentar la seva capacitat i fer-la més espaiosa visualment.

De la sala on actualment hi ha la Lucrècia de Damià Campeny, arrenca el passadís que mena cap a diversos despatxos de la planta noble, entre els quals cal esmentar el de la presidència i el de la direcció de la Cambra de Comerç de Barcelona.

Arquitectura

Amb la reforma, la disposició de les butaques es va girar noranta graus i la taula presidencial es va ubicar paral·lela al mur del carrer del Consolat de Mar.

La il·luminació natural de la sala es va assegurar a través de quatre grans balconades. Tres d'elles ja existien i la quarta es va obrir a partir d'una balconada cega, fins aleshores només insinuada en la façana.

El Saló de Cònsols

El 1973 es van descobrir els arcs de mig punt del Saló de Cònsols, que estaven ocults per les parets de les aules de l'escola de la Llotja. Com a conseqüència de la troballa, es van dur a terme tasques de neteja de l'espai i de reforçament de l'estructura, per tal de preservar l'enteixinat de fusta del sostre del Saló de Contractacions i de reforçar la seguretat estructural del Saló de Cònsols, afectada pel sobrepès aportat en les successives ampliacions i modificacions que s'hi havien realitzat. Una d'aquestes intervencions va consistir en la construcció d'un reforç de tota l'estructura del forjat rebaixant en 35 centímetres l'alçada dels arcs sobre el paviment.

L'any 1997 es va substituir el paviment col·locat el 1973 per un altre de marbre sostingut per un forjat lleuger que sosté una capa de marbre. La il·luminació es va ubicar a la base dels arcs, sota el paviment, amb la finalitat de corregir l'efecte òptic de la reducció de l'alçada del saló.

Els elements gòtics, els arcs de mig punt i les finestres de la testera del Saló de Cònsols que donaven al patí dels tarongers, van restar amagats fins a l'any 1973 i van tornar a veure la llum arran d'unes obres que s'hi van fer (AHCCB).

El Saló de Contractacions

L'any 1916, el paviment de marbre del Saló de Contractacions es va cobrir amb un parquet de fusta que va malmetre gran part de l'antic paviment en forma de taulell d'escacs de marbre blanc, gris i negre.

Amb les reformes iniciades el 1997, es va aixecar el parquet i el marbre totalment fet malbé que hi havia sota la fusta. El nou es va col·locar a partir de rectangles centrals que mantenen la composició anterior. En preparar la base per a aquesta intervenció van aparèixer restes de l'antic paviment de pedra de l'època gòtica. Es van obrir diverses peces del marbre i es van substituir per un vidre emmarcat que deixa veure les restes gòtiques.

Les façanes exteriors i el pòrtic i l'accés pel pla de Palau

En la rehabilitació realitzada a partir de 1997 es varen restaurar i rehabilitar diferents elements de les façanes exteriors de l'edifici com la pedra dels paraments, les cornises i barana de la terrassa inferior, les gàrgoles de coure de la cornisa superior, el desguàs de la cornisa inferior, els relleus de guix dels frontons del carrer del Consolat de Mar, les fusteries de la planta segona, els elements de forja i la reposició de les juntes dels paraments.

En el pòrtic i l'accés pel pla del Palau es van substituir els tancaments existents fins al moment, reixes i portes que donaven al porxo l'aparença d'un cos tancat, per un vidre que permet apreciar les voltes des de l'exterior, obrint aquest espai a la plaça.

